

GUÍA PER A UN
DISCURS
IGUALITARI
EN LA UNIVERSITAT D'ALACANT

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

GUIA PER A UN DISCURS IGUALITARI EN LA UNIVERSITAT D'ALACANT

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

Vicerektorat de Relacions Institucionals
Vicerrectorado de Relaciones Institucionales

Autores: **Carmen Marimón Llorca** i **Isabel Santamaría Pérez**
Departament de Filologia Espanyola, Lingüística General i Teoria de la Literatura
Universitat d'Alacant

Elaborat en compliment de l'Acció 10 de l'Eix 1 del Primer Pla d'Igualtat d'Oportunitats entre Dones i Homes de la Universitat d'Alacant (2010-2012)

Òrgan responsable: **Vicerektorat de Relacions Institucionals**
Execució per la **Unitat d'Igualtat** i el **Centre d'Estudis de la Dona**
Amb la col·laboració de **Gerència** i del **Servei de Promoció del Valencià**

UNITAT D'IGUALTAT
UNIVERSITAT D'ALACANT

Centro de Estudios
sobre la Mujer
Centre d'Estudis
sobre la Dona

ÍNDEX

PRESENTACIÓ	7
I. INTRODUCCIÓ: PER A UN DISCURS IGUALITARI EN LA UNIVERSITAT	9
I.1. La universitat com a espai d'intercanvi de discursos	9
I.2. El compromís de la universitat: visibilitzar les dones	10
I.3. Discurs, societat i sexisme en el llenguatge	12
I.4. La llengua és un sistema d'opcions que depèn dels seus parlants	14
I.5. Com elaborar un discurs inclouent en la universitat: estructura de la guia	16
2. ALTERNATIVES I PROPOSTES PER A SER VISIBLES A TRAVÉS DE LES PARAULES	19
2.1. Sobre el gènere gramatical i el sexe de les persones	20
2.2. Recursos recomanats	22
a. Els usos del masculí i el femení	22
b. Problemes de concordança	23
c. L'ús de noms genèrics i noms col·lectius	27
d. Oficis, professions i càrrecs	30
e. L'ús de la barra o altres signes	33
f. Els límits	34
3. ALTERNATIVES I PROPOSTES PER A SER VISIBLES AL LLARG DEL DISCURS	37
3.1. Alternatives recomanades	38
a. Ús de determinants invariables	38
b. L'ús de l'article i els pronoms amb flexió de gènere. Límits	39
c. L'ús de les formes verbals: la veu passiva, les perífrasis i l'ús dels infinitius. Límits.	40

3.2. Algunes orientacions segons el tipus de document	44
a. Els documents institucionals i administratius	46
b. Els documents d'investigació	49
4. ALTERNATIVES I PROPOSTES PER A NO CAURE EN ESTEREOTIPS	53
5. APÈNDIX. CÀRRECS I PROFESSIONS EN LA UNIVERSITAT	55
6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	57
7. MARC NORMATIU DE REFERÈNCIA	59

PRESENTACIÓ

L'escena social, econòmica, política i institucional ha viscut en les últimes dècades un ràpid i intens procés de canvi. Un dels seus signes més inequívocs el dibuixa la major participació de dones en escenaris en els quals la seua presència era anecdòtica. En aquest nou context se situa la creixent preocupació per l'impuls de polítiques d'igualtat i que en el plànol jurídic s'han concretat en l'aprovació d'un marc legislatiu específic. La *Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva entre dones i homes* és el nostre referent més immediat. S'hi despleguen els mandats constitucionals que proclamen, d'una banda, el dret a la igualtat i a la no-discriminació per raó de sexe i, de l'altra, l'obligació dels poders públics de promoure les condicions perquè la igualtat de l'individu i dels grups en què s'integra siga real i efectiva. En aquesta llei es requereix *"la implantació d'un llenguatge no sexista en l'àmbit administratiu i el seu foment en la totalitat de les relacions socials, culturals i artístiques"* (art. 14). Però la llei d'igualtat efectiva no és la nostra única referència legislativa: Nacions Unides, el Parlament Europeu, el Parlament d'Espanya i les Corts valencianes han dictat lleis, resolucions, i recomanacions que insten a l'ús igualitari del llenguatge.

La Universitat, com a institució transmissora de valors, referent cultural i de progrés per a la societat, participa activament en la promoció dels principis fonamentals d'una societat democràtica en la qual la igualtat siga un fet. El compromís de la UA amb la igualtat de gènere es concreta en l'aprovació del Primer Pla d'Igualtat d'Oportunitats de Dones i Homes (2010-2012). Entre les accions que li donen contingut es troba la realització de la **Guia per a un discurs igualitari en la Universitat d'Alacant**. La guia de llenguatge igualitari

és una invitació a revisar els nostres usos lingüístics i és un recurs útil i pràctic perquè alumnat, personal d'administració i serveis, i personal docent i investigador, visibilitzen les dones en els seus discursos. Aquesta aposta no és nova, ja que, el 2008, el Centre d'Estudis de la Dona sistematitzà una sèrie de recursos lingüístics per a evitar el sexisme del llenguatge mitjançant la campanya "Llenguatge per a la igualtat en la comunicació" (LIC).

Ignacio Jiménez Raneda
Rector de la Universitat d'Alacant

I. INTRODUCCIÓ: PER A UN DISCURS NO SEXISTA EN LA UNIVERSITAT

I.1. LA UNIVERSITAT COM A ESPAI D'INTERCANVI DE DISCURSOS

La universitat, com a institució educativa superior, és el lloc on s'intercanvien molts i molt variats discursos. D'una banda, en la universitat, per la seua pròpia naturalesa, es genera una gran quantitat de "discurs institucional", és a dir, aquell que serveix per a regular i donar sentit a les actuacions presents o futures dels integrants de la comunitat. Molt unit a això es troba el "discurs administratiu", que és en el qual es concreten i vehiculen aquestes actuacions i que comprèn qualsevol aspecte de la gestió universitària. Finalment, per la seua naturalesa d'institució d'educació superior dedicada a la docència i a la investigació, la universitat és l'encarregada de produir un determinat "discurs pedagògic i acadèmic" i un "discurs científic". Així doncs, podem dir que els tres col·lectius que participen en la institució –alumnat, PDI i PAS– actuen i es relacionen en l'espai universitari amb els seus respectius àmbits de coneixement i de treball, en una gran mesura, a través de discursos. Estatuts, normativa, butlletins, notícies, convocatòries, impresos de tot tipus, matrícules, guies docents, exàmens, articles, informes tècnics, tesis doctorals, llibres, revistes, i un llarg etcètera componen el material discursiu en el qual cobra sentit la vida universitària.

Si hem començat parlant de "discurs" és perquè aquest concepte ens permet abordar la qüestió dels usos sexistes de la llengua tenint en compte un aspecte essencial del llenguatge: la seua dimensió social. El llenguatge, entès com la capacitat humana per a comunicar-se, es manifesta sempre com a intercanvi, és a dir, com a forma d'actuació/interacció entre les persones que interactuen en una comunitat donada. Aquesta comunitat, en el nostre cas, és la Universitat d'Alacant i nosaltres, estudiants, PAS i PDI, les actrius i els actors en un escenari, el de la universitat, que transcendeix els límits de la mateixa institució fins a projectar-se cap a l'exterior; cap a la societat immediata que l'envolta: la de l'Espanya del segle XXI i, en particular, la de la Comunitat Valenciana, on Alacant i la seua província troben la seua identitat. Ens interessa, doncs, que els nostres discursos reflectisquen els valors i els models que volem transmetre a

la societat i que no són altres que els que el mateix Estatut de la Universitat d'Alacant detalla: els valors de la democràcia com a principi fonamental i, com a concreció d'aquest, el respecte als valors inherents a la persona: la llibertat, la igualtat, la no-discriminació per raó de gènere, naixement, llengua, opció sexual o ideologia, el pluralisme, la tolerància i l'esperit crític.¹

L'objectiu d'aquesta guia té a veure, doncs, amb el compliment d'una d'aquestes finalitats: oferir pautes i orientacions a la comunitat universitària per a ser capaços d'usar un discurs incloent en l'àmbit universitari. Però no voldríem que aquesta guia es vera com una imposició o una forma més de burocratització; les normes, les regulacions no serveixen de res si no se'n comprèn el valor més enllà de l'esforç més gran o més xicotet que requereixen. Per això creiem que és important reflexionar sobre el que és natural i obvi d'aquest aspecte de les nostres actuacions quotidianes com a universitàries i universitaris. Els primers paràgrafs d'aquesta guia estan dedicats, per tant, a fer-nos entendre per què i per a qui és important que els nostres discursos estiguen lliures de sexisme.

1.2. EL COMPROMÍS DE LA UNIVERSITAT: VISIBILITZAR LES DONES

Un dels papers fonamentals del llenguatge i les seues manifestacions discursives en les societats humanes és el de crear determinades "representacions socials", és a dir, proporcionar als qui integren una comunitat formes de coneixement i d'interpretació del món. Les representacions socials constitueixen el coneixement institucionalitzat i compartit que, com a part d'una determinada comunitat, s'aprenen i interioritzen al llarg de la vida. L'escola, la família, els mitjans de comunicació, el mercat, etc., s'encarreguen d'anar aportant aquest tipus d'informació que està socialment i culturalment condicionada i que canvia, per tant, en les diferents etapes de l'esdevenir històric i social d'una comunitat. Des d'aquest punt de vista, podem dir que molta de la informació social que assumim i aprenem no procedeix d'experiències personals, sinó que ens arriba a través de discursos. En efecte, el discurs és un instrument de primer ordre per a vehicular la transmissió del coneixement social. Molt del que coneixem —des de valors i comportaments fins a dades de tot tipus— ens ha arribat a través de discursos, orals i escrits, que

¹ Estatut de la Universitat d'Alacant (2004): Títol preliminar, article 2 Finalitats de la Universitat, apartat e), www.ua.es.

rebem durant la nostra constant exposició a la vida social; però, per la mateixa raó, és molt possible que, igualment, molt del que ignorem potser és perquè mai va tenir el seu reflex en un discurs institucionalitzat com ho són el de la història, les lleis, la ciència o els mitjans de comunicació en els nostres dies. I això no vol dir que aquests fets o aquestes persones no existiren; vol dir que mai han sigut anomenades, que no tenen existència discursiva i que, per tant, difícilment es poden transmetre o consolidar en l'imaginari d'una col·lectivitat.

Un cas cridaner el constitueix el discurs de la història i el lloc que hi han ocupat les dones, que no és un altre que el de la no-presència, el de l'absència permanent. Només quan, amb l'emergència dels estudis de gènere, es planteja la qüestió de quin és el paper que les dones havien tingut al llarg de l'esdevenir històric es comença a prendre consciència del fet que si no sabem quasi res d'elles és perquè la seua existència real no ha tingut amb prou faenes reflex verbal. Les dones han existit —qui ho dubta!—, però les seues vides no hi són; han participat en molts aspectes de la vida social, però poques vegades es fan referències a la seua activitat. El que ha ocorregut és que, durant segles, les dones no han tingut un discurs que legitimara ni a les seues accions, ni a elles mateixes, per la qual cosa la seua existència real com a agents socials, com també la possibilitat que aquesta informació poguera transmetre's i formar part del saber d'una comunitat va quedar completament truncada. El fet és que, durant segles, ni les dones han sigut esmentades ni, menys encara, han tingut l'ocasió de participar lliurement en la creació de l'univers discursiu dels seus entorns socials sinó de forma marginal i discontinua.

Ocorre que avui, en el segle XXI, som nosaltres, membres de la comunitat universitària, els i les responsables d'un bon nombre de discursos que actuen en dos dels centres neuràlgics de qualsevol societat: l'educació i el coneixement. Encara que queda molt camí per recórrer;² les dones participen i són agents directes en moltes de les accions i decisions que es prenen en la universitat: són estudiants, delegades i representants; són becàries, ajudants, professores, catedràtiques, doctors, investigadores; són directores, caps, coordinadores, gestores, administratives, bibliotecàries, netejadores, bidelles; són secretàries, deganes, vicerectors... I són,

2 És interessant, en aquest sentit, llegir l'"Informe diagnòstic de la situació de dones i homes en la Universitat d'Alacant" dins del *Primer Pla d'Igualtat entre Homes i Dones de la UA, 2010-2012*.

a més, filòlogues, traductores, historiadores, enginyeres, biòlogues, arquitectes, sociòlogues, advocades, etc.

Si les dones estan cada vegada més presents en el treball; si són cada vegada més protagonistes de la seua pròpia vida, per què no poden ser-ho també dels discursos? Per què no poden estar més visibles en els intercanvis administratius i acadèmics? El repte és ser esmentada. ESTAR en el DISCURS fa possible a les dones assumir una presència autèntica, que es transmet i consolida, que assumeix i exerceix responsabilitat, que crea, en qui el rep, una representació social, una imatge, on les dones no solament “són” sinó que “estan” en acció.

Tenim, doncs, el repte de reflexionar i actuar sobre les debilitats del discurs institucional i acadèmic de la universitat pel que fa als usos igualitaris de la llengua i plantejar propostes que ens ajuden a elaborar discursos més inclusius i més justos. Aquesta guia vol així complir un dels eixos sobre els quals se sosté el Pla d'Igualtat 2010-2012 de la Universitat d'Alacant i que té a veure amb la visibilització i la sensibilització de la comunitat universitària davant la falta d'igualtat entre dones i homes.

1.3. DISCURS, SOCIETAT I SEXISME EN EL LLENGUATGE

La perspectiva discursiva que hem adoptat per a abordar el tema de la desigualtat d'homes i dones en relació amb l'ús llenguatge ens permet superar, com assenyalava Ana María Vígara (2009: 30-32) la distinció entre *sexisme lingüístic* i *sexisme social* que en el seu moment va realitzar Álvaro García Meseguer (1999: 51). En general, es considera que un text manifesta sexisme social quan s'hi transmet contingut discriminatori contra les dones, és a dir, manté una posició ideològica de contingut sexista; estaríem en un cas semblant al discurs homòfob o racista. El sexisme lingüístic per la seua banda, es produeix quan és l'ús de la llengua el que fa evident la discriminació; en aquest cas, ocorre que s'utilitza el llenguatge ignorant la presència o visibilitat de les dones. És el cas de textos com els següents, que usen el gènere masculí amb valor pretesament genèric³ però que, en realitat, exclou

3 Si bé en la *Gramàtica normativa valenciana* de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua no apareix cap referència a aquest aspecte, la versió provisional de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans fa referència explícita a l'ús del masculí com a

del text, i, per tant, de la realitat a la qual es refereixen, la presència de les dones:

Nombre total d'**alumnes** matriculats

Disposar d'un **responsable** per a l'assessorament i la coordinació dels centres, departaments i instituts a l'efecte de publicitar les bones pràctiques, la seua projecció cap a l'exterior i l'augment de la consciència identitària.

La pregunta que ens plantejem ara és si en aquests textos s'incorre només en sexisme lingüístic o si l'ús que s'hi fa del llenguatge no està reflecteix hàbits socials discriminatoris arrelats en la societat i que, necessàriament, tenen el seu reflex en l'expressió lingüística. En la nostra opinió, el que aquests textos posen de manifest és el que Eulàlia Lledó (1992: 12) va denominar *androcentrisme*, és a dir, "la consideració que l'home és el centre del món i el patró per a mesurar qualsevol persona". Per a aquesta autora, els textos anteriors serien exemples clars d'usos androcèntrics de la llengua, ja que transmeten els valors i la perspectiva d'una societat que considera l'home com a eix central de la seua perspectiva o visió del món.

Assumim, doncs, amb Vigara, que el sexisme és un fenomen social, un tipus de comportament que es pot manifestar a través del llenguatge com ho fa en qualsevol altre àmbit. El discurs és, doncs, sexista, perquè la societat de la qual parteix i a la qual es dirigeix ho és; perquè la visió androcèntrica del món és encara avui dia una realitat i ha conformat i continua conformant les nostres

genèric. Com veurem al llarg d'aquesta guia, en efecte, hi ha ocasions en les quals, per la mateixa naturalesa de la llengua, cal establir les concordances en masculí per a poder donar continuïtat i sentit al discurs. Tanmateix, això no significa que, necessàriament i en tots els casos, haja d'assumir-se el masculí com l'única possibilitat per a designar els dos sexes. La llengua ofereix altres possibilitats igualment correctes que fan visible de manera expressa la presència tant del femení com del masculí en el discurs. En aquesta guia s'opta per explotar aquestes alternatives. Vegeu "10.1.2. La relació entre gènere i sexe en els noms que designen éssers sexuals", *Gramàtica de la llengua catalana* (versió provisional), IEC, p. 106 (<http://www2.iec.cat/institucio/seccions/Filologica/gramatica/default.asp>).

representacions socials, de manera que acceptem aquest tipus d'expressions com les més naturals i la seua modificació com a innecessària. La llengua, cap llengua, tampoc el català, és sexista ni deixa de ser-ho. Les llengües reflecteixen les relacions de poder que es donen en una societat, són instruments que es poden utilitzar per a manipular, ocultar la realitat, per a afavorir o desfavorir; per això, si la llengua, avui dia, oculta i desfavoreix la presència de les dones és perquè la societat en la qual es desenvolupa ho fa. Els textos següents són exemple d'aquesta visió androcèntrica que, per cert, en l'àmbit acadèmic és extremadament freqüent (Morales i González Peña, 2007):

ÚS
Habitual

Les sol·licituds es presentaran signades pel **director del grup**, a través del Registre General de la Universitat, en l'imprès normalitzat disponible en la pàgina web del Vicerectorat d'Investigació, Desenvolupament i Innovació de la Universitat d'Alacant.

Són membres nats de la Comissió Central d'Usuaris:

- a. **El vicerector** del qual depenga la Biblioteca Universitària, que presidirà la Comissió.
- b. **El gerent**.
- c. La Direcció del Secretariat de la Biblioteca Universitària.
- d. La Direcció del Servei d'Informació Bibliogràfica i Documental (SIBID).
- e. **El degà o el director** de cadascun dels centres de la UA que dispose de Comissió d'Usuaris de Biblioteca, o la persona en qui delegue.

1.4. LA LLENGUA ÉS UN SISTEMA D'OPCIONS QUE DEPÈN DELS SEUS PARLANTS

La llengua, doncs, en si, no és responsable del sexisme. Les llengües són sistemes d'opcions directament relacionades amb els seus contextos d'ús. Les i els parlants triem en cada enunciat, davant cada situació, quines paraules i quines estructures són les més adequades per a expressar les nostres intencions. Per exemple, si volem dir que una persona és superba tenim diverses opcions de vocabulari: dir

que és arrogant o altiu; que està “encantada de conèixer-se”, que és un perdonavides o una creguda, etc. Si utilitzem, per exemple, l'expressió “el problema s'ha resolt”, triem una opció sintàctica que ens permet eludir el subjecte, és a dir, no anomenar la persona o persones que, de fet, han resolt el problema.

En la nostra opinió, un primer pas important per a abordar el sexisme lingüístic (i social) és prendre consciència que, en els nostres discursos, fem, de manera moltes vegades inconscient, determinades eleccions i que aquestes eleccions transmeten un significat; però també que és possible fer-ne d'altres i transmetre, en conseqüència, un missatge diferent. Si en els exemples anteriors substituïm “alumnes matriculats, el responsable o el director” per altres alternatives expressives més inclusives i igualitàries contribuïm, sens dubte, a construir la igualtat:

Ús Recomanat

Nombre total d'alumnes que s'han matriculat

Disposar d'una **persona responsable** per a l'assessorament i la coordinació dels centres, departaments i instituts a l'efecte de publicitar les bones pràctiques, la seua projecció cap a l'exterior i l'augment de la consciència identitària.

Les sol·licituds es presentaran signades pel **director o directora del grup**, a través del Registre General de la Universitat, en l'imprès normalitzat disponible en la pàgina web.

Sembla clar que el llenguatge, a través de les seues manifestacions discursives, és un dels elements que més influència tenen en la creació i transmissió d'ideologies i coneixement institucionalitzat en una societat, per la qual cosa intervenir-hi és un pas molt important en el camí d'aconseguir la igualtat de dones i homes.

El repte és trencar la mirada androcèntrica, i això significa lluitar per una mirada compartida. La consecució d'aquest objectiu ha portat a modificacions radicals de l'estructura social que eren impensables fa poques generacions: les lleis que normalitzen la igualtat, els canvis en la família i en els rols, la in-

corporació de les dones al mercat laboral, a la política, etc. Aplicat a l'ús del llenguatge, això significa que per a fer possible aquesta mirada compartida és necessari modificar algunes estructures expressives perquè hi donen cabuda a les dones. Com tota institució social, el llenguatge, en cada etapa, és el resultat de necessitats i voluntats col·lectives. Les institucions legitimen hàbits i rols que no són immutables, sinó sensibles a l'evolució de les societats. Si aquesta societat del segle XXI està sent capaç de trencar —malgrat les resistències— amb tradicions centenàries sobre el paper de les dones, per què no pot fer-ho també el llenguatge?

La idea d'aquesta guia és, doncs, plantejar alternatives d'ús del llenguatge que participen i contribuïsquen a superar la mirada androcèntrica; oferir a la comunitat universitària recursos i opcions que ens permeten elaborar discursos institucionals i acadèmics més igualitaris i més justos, que visibilitzen veritablement les dones. Això suposa, és cert, un repte i un esforç afegit al dia a dia de les nostres pràctiques discursives, però no hi ha un altre camí. Com assenyalava García Calvo (Subirats, 1993) "la realitat no existeix fins que és esmentada o bé existeix de forma diferent a com existirà després de ser esmentada". Les dones estan ací, per descomptat, i han de ser esmentades per a continuar sent i estant.

1.5. COM ELABORAR UN DISCURS INCLOENT EN LA UNIVERSITAT: ESTRUCTURA DE LA GUIA

La guia d'ús que presentem té com a objectiu, com hem enunciat ja, oferir alternatives i recursos per a la visibilització de les dones en relació amb les pràctiques discursives acadèmiques i institucionals que es desenvolupen en l'espai de la universitat. Perquè aquest material pugui resultar veritablement útil hem dividit la guia en tres apartats. El primer aborda qüestions relacionades amb el gènere dels noms i la concordança. El segon té a veure amb la gramàtica i els diferents tipus de discursos. El tercer alerta sobre usos expressius estereotipats que perpetuen la desigualtat:

1. Alternatives i propostes per a ser visibles a través del lèxic
2. Alternatives i propostes per a ser visibles al llarg del discurs
3. Alternatives i propostes per a no caure en estereotips

La guia es completa amb un apèndix de professions i càrrecs una bibliografia i una referència al marc legal que recomana l'ús igualitari del llenguatge en l'àmbit de l'Administració.

Tots els exemples que s'usen en la guia procedeixen de textos elaborats en la Universitat d'Alacant i per integrants d'aquesta. Volem dir referent a això que la diferència entre els textos elaborats fa a penes sis o vuit anys i els més recents és evident: els actuals, especialment en l'àmbit administratiu, són molts més acurats amb el llenguatge i més conscients de la discriminació que aquest provoca, de manera que és fàcil veure-hi l'esforç per un ús igualitari de la llengua. No obstant això, és cert també que, igual que la resta de la societat, hi ha encara en la universitat, tant en l'àmbit acadèmic com en l'institucional, una certa inèrcia discursiva que fa que hi pervisquen expressions que ja no s'ajusten a la realitat. Les pràctiques discursives acadèmiques i institucionals són també pràctiques socials i, com dèiem al principi d'aquesta introducció, és molt important que en la universitat, el llenguatge, a través dels seus discursos, reflectisca i col·labore a consolidar el paper cada vegada més important que les dones exerceixen en l'àmbit del coneixement i de la gestió.

Aquesta guia vol posar en primer pla aquesta necessitat i col·laborar en l'esforç que totes i tots hem de fer per a aconseguir una universitat més igual i, en conseqüència, més justa.

2. ALTERNATIVES I PROPOSTES PER A SER VISIBLES A TRAVÉS DE LES PARAULES

La llengua representa la realitat social i cultural que ens envolta, de manera que, si aquesta canvia, les formes lingüístiques que emprem per a designar-la també hauran de canviar. És habitual que apareguen nous referents en la nostra vida quotidiana als quals ràpidament cerquem una denominació amb què anomenar-los —en l'àmbit de la informàtica es creen contínuament noves paraules (*mòdem*, *bit*, *xatejar*) o també en el context de l'economia (*deflació*, *desacceleració*, *eurozona*) per posar dos exemples de la societat actual—. D'igual manera, si la realitat social de les dones ha anat canviant, hem de cercar noves formes i paraules que la designen i l'anomenen. A través de la nostra elecció de determinats termes podem continuar acceptant les diferències de gènere en defensa d'una "tradicció" o per "economia del llenguatge", o bé cercar altres formes més igualitàries i incloents que representen el paper actual de les dones en l'espai social i, particularment, universitari. Així, davant enunciats com el següent:

Ús Habitual

Formar la comunitat universitària, especialment els **directius**, en la cultura de planificació estratègica.

l'elecció de la paraula **directius** com a forma genèrica invisibilitza el sexe femení en el discurs. Emprar altres alternatives que ens ofereix la llengua permet incloure-hi homes i dones per igual.

Ús Recomanat

Formar la comunitat universitària, especialment el **personal directiu**, en la cultura de planificació estratègica.

Per tant, de tota la diversitat d'opcions que ens ofereix la llengua, hem de triar aquelles formes lingüístiques que promoguen l'equitat entre homes i dones tant en l'àmbit docent i investigador com en l'administratiu, malgrat que això requereixca un major esforç a l'hora d'elaborar els nostres discursos.

Amb aquesta intenció volem aportar algunes propostes d'ús que contribuïsqen a una representació més igualitària i inclusiva de les dones en els textos acadèmics i institucionals sense que per això atemptem contra les regles gramaticals o la naturalitat i expressivitat del discurs.

2.1. SOBRE EL GÈNERE GRAMATICAL I EL SEXE DE LES PERSONES

Un dels usos més habituals del llenguatge en el qual les dones es fan invisibles és en la confusió entre gènere gramatical i sexe de les persones.⁴

En valencià tenim un gènere gramatical femení i un gènere gramatical masculí que res tenen a veure amb el sexe de les persones. Hi ha parells de paraules que tenen doble forma: una és de gènere masculí i l'altra de gènere femení coincidint amb el sexe que representen (*alumne-alumna*, *professor-professora*, *becari-becària*), però no sempre és així. Hi ha paraules de gènere comú que designen tots dos sexes com ara *estudiant*, *ajudant*, *titular*, *dentista*, *especialista*.

S'ha utilitzat habitualment en valencià el masculí com a forma gramatical genèrica, tant en singular com en plural, per a fer referència a homes i a dones, la qual cosa exclou aquestes últimes del discurs i contribueix a la discriminació lingüística. Però la nostra llengua, en aquest cas, que no és sexista *per se*, disposa d'estratègies lingüístiques suficients per a omplir aquesta absència de les dones en el discurs.

Així, davant pràctiques sexistes i androcentristes que es produeixen en els textos en contextos acadèmics i institucionals com els següents:

Cursos de 50/60 hores lectives adaptats als nous nivells del Marc Comú Europeu de Referència per a les llengües (MCER) i dirigits **a aquells** que volen aprendre nous idiomes, reprendre i actualitzar

ÚS
Habitual

4 Tots els substantius tenen gènere gramatical, tant si es refereixen a coses com a persones. Ací ens referim únicament a aquells substantius que designen éssers animats, els quals associen la categoria de gènere gramatical amb el sexe masculí o femení del referent.

coneixements ja oblidats o millorar les destreses orals i escrites. Nombre màxim d'alumnes per grup: 15.

Definir els horaris acadèmics **dels alumnes** de manera que hi tinguin cabuda les activitats extraacadèmiques.

Els **conreadors** de pebrots en hivernacle han trobat dos aliats decisius en la seua lluita contra una plaga: la Universitat d'Alacant i la mosca de les flors.

hem de cercar alternatives que eviten la discriminació de gènere a través del llenguatge i reflectisquen la presència de les dones com a éssers autònoms, independents i actius en la nostra societat actual, i construir enunciats correctes i llegibles.

Ús
Recomanat

Cursos de 50/60 hores lectives adaptats als nous nivells del Marc Comú Europeu de Referència per a les Llengües (MCER) i dirigits a **qui** vol aprendre nous idiomes, reprendre i actualitzar coneixements ja oblidats o millorar les destreses orals i escrites. Nombre màxim d'alumnes per grup: 15.

Definir els horaris acadèmics de l'**alumnat** de manera que hi tinguin cabuda les activitats extraacadèmiques.

El **conreu** de pebrots en hivernacle ha trobat dos aliats decisius en la seua lluita contra una plaga: la Universitat d'Alacant i la mosca de les flors.

En definitiva, podem evitar el sexisme lingüístic introduint certs canvis en la manera de presentar el nostre discurs, simplement amb l'elecció de determinades paraules o organitzant-les d'una altra forma, la qual cosa ens permetrà elaborar discursos institucionals i acadèmics més igualitaris.

2.2. RECURSOS RECOMANATS

a. Ús del masculí i del femení

Una de les maneres de fer visibles les dones en el discurs acadèmic i institucional és l'ús de **dobles formes** sense por de caure en la repetició, és a dir, utilitzar el masculí i el femení per a diferenciar els dos sexes, ja que representen realitats diferents i com a tals han de ser nomenades. La duplicació en masculí i femení per a representar grups mixtos permet fer referència explícita a homes i dones i situar-los en un pla igualitari en el text.

En comptes de fer ús del masculí genèric per a designar a tots els individus de la classe o el grup, siguen homes o dones, convé emprar-hi fórmules desdoblades, substituir els termes en masculí per altres de valor genèric o introduir-hi un modificador restrictiu que aclarisca l'extensió del grup nominal.

Davant usos com els següents on s'utilitza el masculí, tant en singular com en plural, per a referir-se a homes i dones:

Beques per a **estrangers**.

La durada del període de préstec i la limitació del nombre de documents estan condicionats per la categoria a la qual pertany l'**usuari** (**alumne, professor, PAS**, etc.).

Visita del **professor tutor** a l'**alumne** durant la pràctica.

La Comissió estarà formada per **professionals** en la matèria.

ÚS
Habitual

Ús Recomanat

Beques per a **estudiants estrangers** / Beques per a **alumnat estranger**.

La durada del període de préstec i la limitació del nombre de documents estan condicionats per la categoria a la qual pertany **el personal usuari (alumnat, PDI, PAS, etc.)**.

La durada del període de préstec i la limitació del nombre de documents estan condicionats per la categoria a la qual pertany **qui utilitza el servei (alumnat, PDI, PAS, etc.)**.

Visita del **professorat tutor** a l'**alumnat** durant la pràctica.

La Comissió estarà formada per **professionals, tant homes com dones**, en la matèria.

b. Problemes de concordança

Com que el valencià és una llengua de concordançes obligades per a tots els elements de l'oració –determinants i adjectius han de concordar necessàriament amb el substantiu al qual acompanyen– es pot produir un excés de duplicacions en substantius, adjectius i articles que dificulten la lectura que fins i tot contravenen les regles gramaticals. No obstant això, hi ha diverses solucions lingüístiques:

Quan es coordinen dos o més substantius de diferent gènere, l'adjectiu concorda amb aquests en masculí i plural, sempre que hi vaja posposat. Si es fa concordar l'adjectiu amb el substantiu més proper i aquest és femení, pot donar lloc a lectures ambigües:

Els investigadors i les investigadores més citats [*tant els investigadors com les investigadores són citats*]

Els investigadors i les investigadores més citades [*solament són citades les investigadores*]

Les investigadores i els investigadors més citats [es podria interpretar de dues formes: tant les investigadores com els investigadors són citats o solament són citats els investigadors]

Es poden cercar altres alternatives com ara substituir l'adjectiu per una oració

Els investigadors i les investigadores que més se citen.

Ús
Recomanat

Cap també l'opció de duplicar l'article però no el substantiu:

Els i les investigadores que sol·liciten una beca.
Les i els investigadors que sol·liciten una beca .

En cap cas s'ha de doblar l'adjectiu per a evitar enunciats il·legibles:

Els investigadors i les investigadores més citats i citades
Les i els investigadors més citats i citades.

Ús
No Recomanat

Una altra possibilitat és cercar en certs contextos un adjectiu invariable:

Els alumnes i les alumnes més intel·ligents.

Si l'adjectiu va anteposat ha de concordar amb el substantiu al qual antecedeix.

Les destacades investigadores i investigadors.
Els destacats investigadors i investigadores.

En la coordinació de noms de doble forma, els articles han d'aparèixer en tots dos casos per a mantenir-hi la concordança.

La coordinació, elaboració i publicació del BOUA correspon a la Secretària o Secretari General de la Universitat d'Alacant.

Ús
No Recomanat

D'altra banda, s'han integrat **els** professors i professores catedràtics d'escola universitària i titulars d'escola universitària **habilitats/acreditats** en el cos de professors titulars d'universitat.

Ús Recomanat

La coordinació, elaboració i publicació del BOUA correspon a **la** Secretària o **el** Secretari General de la Universitat d'Alacant.

D'altra banda, s'han integrat **els professors catedràtics i les professores catedràtiques** d'escola universitària i titulars d'escola universitària **que hagen obtingut l'habilitació o acreditació** al cos de professors titulars d'universitat.

En el cas de les dobles formes coordinades amb la conjunció o i amb article determinat, convé doblar el nom però no l'article perquè s'interprete que parlem d'homes i dones conjuntament i no de dos col·lectius diferenciats.

Ús No Recomanat

El funcionari o **la** funcionària **encarregat** del registre.

El **coordinador o coordinadora** general i els qui siguen responsables d'itinerari podran convocar els **alumnes matriculats**.

Ús Recomanat

El funcionari o **funcionària** **encarregat** del registre.

El **coordinador o coordinadora** general i els qui siguen responsables d'itinerari podran convocar **l'alumnat matriculat**.

En les paraules de gènere comú (substantius invariables), si aquestes porten articles o adjectius amb els quals hagen de concordar, es comporten igual que les anteriors; és a dir, tots els elements han de concordar amb el substantiu en gènere i nombre.

Elaborar un pla de promoció de la universitat per a l'atracció d'**estudiants estrangers**.

Si es pot s'han de cercar redaccions en les quals s'incloguen les dones

Els estudiants són **participatius** i estan **motivats** per a l'autoaprenentatge i la superació, de manera que els egressats i les egressades aconseguixen una formació integral.

Establir sistemes de comunicació que faciliten i afavorisquen la participació i la implicació de **tots els membres** de la comunitat universitària.

Ús
Habitual

Els i les estudiants demostren una actitud participativa i motivació per a l'autoaprenentatge i la superació, de manera que els egressats i les egressades aconseguixen una formació integral.

Establir sistemes de comunicació que faciliten i afavorisquen la participació i la implicació de **la totalitat de membres** de la comunitat universitària.

Ús
Recomanat

Però si no porten article ni una altra paraula amb la qual hagen de concordar, mantenen el seu valor de gènere comú i, per tant, no marquen sexe.

Nombre d'**estudiants**.

Si s'opta per l'ús dels substantius de doble forma, es recomana alternar l'ordre de les formes femenines i masculines al llarg del text per a no jerarquitzar ni donar preferència a cap dels dos gèneres.

La Universitat desenvoluparà activitats d'extensió universitària, dirigides a tots els membres de la comunitat universitària i a la societat en general, amb la finalitat de contribuir a la difusió del coneixement i la cultura, i a la igualtat entre **homes i dones**.

La Universitat, pel seu paper d'institució transmissora de valors, no solament no pot mantenir-se aliena a aquesta dinàmica de promoció de l'equitat, que s'està consolidant en tot l'estat, sinó que està obligada, per lleis que la concerneixen específicament, a promoure aquest impuls envers la igualtat entre **dones i homes** en l'àmbit acadèmic.

I el mateix s'aplicaria per a les formes dobles abreujades:

Alumne/a
Alumna/e

c. Ús de noms genèrics i noms col·lectius

Per a aconseguir representar les dones i evitar ambigüitats o confusions en el discurs hi ha els anomenats **substantius genèrics** que inclouen els dos sexes sense perjudici ni ommissió de l'un o de l'altre, com ara *persona* o *ésser*. Ha d'evitar-se el fals genèric *home* amb el sentit d'ésser humà o humanitat.

Ús
Habitual

Requisit dels **beneficiaris**.

Ús
Recomanat

Requisit de les **persones beneficiàries**.

Quan vulguem designar un grup plural de persones dins una mateixa classe, categoria, etc., convé utilitzar paraules col·lectives (**substantius col·lectius**) que manquen de matís sexuat com ara *alumnat*, *professorat*, *funcionariat*, *comunitat universitària*, *electorat*... i que, a més, no allarguen ni recarreguen el discurs com les dobles formes.

Ús
Habitual

Són **usuaris** de ple dret totes les persones que integren la comunitat universitària (**alumnes, professors, investigadors...**).

Ús
Recomanat

Tenen ple dret d'ús totes les persones que integren la comunitat universitària (**alumnat, PDI, personal investigador**).

Dins del discurs institucional i acadèmic és convenient substituir el masculí genèric per certs substantius que amb diferents complements també designen grups col·lectius com ara *personal*, *equip*, *cos*, *conjunt*, tal com apareix en l'exemple següent:

Normativa de la UA per a la regulació dels concursos d'accés als **cossos docents universitaris**.

Davant enunciats com els següents:

Assegurar l'existència de **tècnics i administratius** competents per a donar suport a les tasques d'internacionalització en els centres i dur-les a terme.

Ajudes per a la formació d'**investigadors**.

Facilitar la integració dels **titulats** en el mercat laboral.

S'ha produït un creixement dels intercanvis d'estudiants i **professors** amb universitats i centres d'investigació de prestigi.

Ús
Habitual

Assegurar l'existència de **personal tècnic i d'administració** competent per a donar suport a les tasques d'internacionalització en els centres i dur-les a terme.

Ajudes per a la formació de **personal investigador**.

Facilitar la integració del **personal titulat** en el mercat laboral.

S'ha produït un creixement dels intercanvis d'estudiants i **professorat** amb universitats i centres d'investigació de prestigi.

Ús
Recomanat

També es pot substituir el masculí genèric per un substantiu metonímic que faci referència al càrrec, la professió, l'activitat, etc., i no a la persona que l'exerceix.

Ús Habitual

Establir programes de formació de **formadors universitaris** orientats a docents que pertanyen a països en desenvolupament, amb especial atenció als intercanvis de **professors** i les estades en la UA de **professors en formació**.

Alacant impulsa la creació d'empreses de base tecnològica amb un debat protagonitzat per **experts investigadors** de diferents universitats.

La Universitat podrà contractar **professors visitants** d'entre **professors i investigadors** de reconeguda competència, vinculats a altres universitats o centres d'investigació i prèvia autorització d'aquests.

Ús Recomanat

Establir programes de **formació universitària** orientats a docents que pertanyen a països en desenvolupament, amb especial atenció als intercanvis de **professorat** i les estades en la UA de **professorat en formació**.

Alacant impulsa la creació d'empreses de base tecnològica amb un debat protagonitzat per **personal investigador expert** de diferents universitats.

La Universitat podrà contractar **professorat visitant** d'entre **membres del cos docent i investigador** de reconeguda competència, vinculats a altres universitats o centres d'investigació i prèvia autorització d'aquests.

La Universitat podrà contractar **professorat visitant** d'entre especialistes **—docents i investigadors—** de reconeguda competència, vinculats a altres universitats o centres d'investigació i prèvia autorització d'aquests.

Cal assenyalar que quan aquestes formes genèriques o col·lectives són el subjecte de l'oració, el verb va en singular preferentment.

El **personal** de la UA podrà participar en els fòrums de formació de l'opinió pública.

d. Oficis, professions i càrrecs

La incorporació de les dones al món laboral en tots els àmbits de la societat, d'on tradicionalment havien estat excloses, ha portat la llengua a cercar noves denominacions que designen una nova realitat en la qual les dones i els homes es troben en una situació igualitària. Així, en els noms de professions, titulacions i càrrecs, haurem d'usar les formes femenines quan sapiem que fan referència a dones, seguint l'Ordre de 22 de març de 1995 del Ministeri d'Educació i Ciència. En aquesta Ordre s'adequa la denominació dels títols acadèmics oficials a la condició masculina i femenina de les persones que els obtenen, amb la finalitat d'evitar qualsevol discriminació per raó de sexe i representar, de manera correcta, les dones cada vegada més presents en la vida institucional i acadèmica de les universitats.

Per tant, quan ens referim a una persona concreta caldrà utilitzar la forma femenina o masculina segons el sexe d'aquesta persona, com ara *la meua professora* o *l'alumna*. Quan estem davant un nom invariable, caldrà emprar l'article femení com a element diferenciador (*el cap* / *la cap*).

Quan no ens referim a una persona concreta, sinó a un grup indeterminat, hem d'emprar formes lingüístiques que representen tant dones com homes i afavorisquen un tracte igualitari:

Titulats universitaris (graduats, llicenciats, diplomats, enginyers, tècnics).

Resolució de 21 de setembre de 2000 de la Secretaria d'Estat d'Educació i Universitats per la qual es convoquen ajudes per a estades de **professors, investigadors, doctors i tecnòlegs estrangers** a Espanya.

Ús
Habitual

La gestió i impartició dels ensenyaments d'**enginyer geòleg** i **enginyer químic** passen, a partir del curs que avui inaugurarem, a l'Escola Politècnica Superior.

Cada titulació de grau té assignat un **vicedegà** que fa les funcions de cap d'estudis de la titulació i presideix la Comissió de Titulació.

Ús
Recomanat

Titulació universitària (graduades/ats, llicenciades/ats, diplomades/ats, enginyeres/ers, tècniques/ics...).

Resolució de 21 de setembre de 2000 de la Secretaria d'Estat d'Educació i Universitats per la qual es convoquen ajudes per a estades de **personal docent i investigador, personal doctor i personal tecnòleg estranger** a Espanya.

La gestió i impartició dels ensenyaments d'**Enginyeria Geològica** i **Enginyeria Química** passen, a partir del curs que avui inaugurarem, a l'Escola Politècnica Superior.

Cada Titulació de Grau té assignat un **vicedegà o vicedegana** que fa les funcions de cap d'estudis de la titulació i presideix la Comissió de Titulació.

Seguint els diversos procediments que ens ofereix el nostre sistema lingüístic, hi ha diferents maneres de formar els masculins i els femenins de professions i càrrecs: o bé mitjançant formes dobles o bé amb un terme comú per a tots dos gèneres.

1. Terminació -e /-a: *alumne-a, mestre-a, pediatre-a, psiquiatre-a.*
2. Terminació -Ø/-a: *agrònom-a, enginyer-a, tècnic-a, topògraf-a.*
3. Terminació -ari / -ària: *bibliotecari-ària, funcionari-ària.*
4. Terminació -at / -ada: *advocat-ada, delegat-ada, llicenciat-ada.*
5. Terminació -or / -a: *director-a, professor-a, rector-a* (però *actor-triu*).
6. Terminació vocal tònica / -na: *cirurgià-ana, degà-ana.*
7. Terminació -òleg / -òloga: *arqueòleg-òloga, biòleg-òloga, geòleg-òloga.*

No obstant això, hi ha algunes terminacions que no s'han feminitzat en tots els casos:

8. Terminació -ent / -enta: *client-clienta, president-presidenta, assistent-assistent*, però no *pacient*-**pacienta*, *dirigent*-**dirigenta*.
9. Terminació -e / -essa: *alcalde-alcaldeessa, metge-essa, jutge-essa, poeta-essa*.

○ terminacions que són invariables per als dos sexes:

10. -ant: *estudiant, ajudant, delineant*.
11. -aire: *colombaire, danseur, escombraire, llenyataire*.
12. -ista: *especialista, dentista*.
13. -ta: *terapeuta*.

Un altre aspecte controvertit en el discurs acadèmic i administratiu és la presència de noms compostos que designen categories professionals dins de la institució universitària i creen problemes de concordança.

- Si el compost està format per la combinació substantiu + substantiu, si el segon membre és comptable, el plural pot expressar-se o solament en el primer o en tots dos. Cal aplicar la mateixa regla de concordança per a la concordança de gènere:

ajudant doctor / ajudants doctor / ajudants doctors

- Si el compost està format per la combinació substantiu + adjectiu, el plural es dona en els dos components.

*professor titular / professors titulars
director adjunt / directors adjunts*

Quant al gènere, s'hi aplica la mateixa regla de concordança

*Professora titular [titular és un adjectiu d'una sola terminació]
Directora adjunta / Professora ajudant doctora
Professora contractada doctora*

No obstant això, en alguns documents, per exemple en la convocatòria de places docents o els contractes, es manté l'ús del masculí per a designar la categoria professional (catedràtic d'universitat, professor titular; professor contractat doctor) i no es personalitza segons el sexe de la persona.

Convocatòria de la Universitat d'Alacant per la qual s'ofereix per a ser coberta, amb contracte temporal, una plaça de **tècnic superior** per al projecte "Nous materials electroactius basats en polímers conductors i la seua aplicació a sensors electroquímics i piles de combustibles" de l'Institut Universitari de Materials.

e. Ús de la barra o altres signes

Es pot usar la barra per a indicar la doble forma en determinats documents, com ara cartes de destinatari múltiple i indeterminat, saludes, impresos i formularis electrònics, però és preferible utilitzar altres procediments vistos (formes dobles, col·lectius, abstractes, metonímics) sobretot en l'interior del text, perquè els doblets amb barra dificulten la lectura i, en conseqüència, la comprensió de l'enunciat.

Cal escriure la forma masculina i, darrere de la barra inclinada, la terminació femenina seguint la norma:

- Quan la forma femenina no presenta variacions gràfiques respecte a la masculina, es forma amb l'última vocal: *director/a*, *alumne/a*.
- Quan la forma femenina presenta variacions gràfiques respecte al masculí, es forma amb totes les lletres que hi ha a partir de la vocal tònica de la paraula: *secretari/ària*; *vicedegà/ana*; *advocat/ada*, *filòleg/òloga*, *actor/triu*; *poeta/essa*; *alcalde/essa*.

Ús
Habitual

Davant enunciat com el següent:

La Comissió d'Igualtat acorda que un grup **d'expertes/experts**, format per membres de la mateixa Comissió, treballa en les propostes del Pla d'Igualtat que haurà de ser aprovat per la Comissió.

La Comissió d'Igualtat acorda que un grup **d'expertes i experts**, format per membres de la mateixa Comissió, treballa en les propostes del Pla d'Igualtat que haurà de ser aprovat per la Comissió.

Ús
Recomanat

En el cas de cartes i circulars, es pot emprar la forma masculina i femenina separades per una barra per a dirigir-nos a un destinatari mixt:

Benvolgudes professores / Benvolguts professors,

Es rebutja l'ús de la "@", marca que no té significat en el sistema lingüístic.

f. Els límits

Encara que la llengua dispose de recursos que contribueixen a la visibilització de les dones en el discurs, com els que hem vist, de vegades no és possible trobar una solució lingüística vàlida segons les regles gramaticals o una solució que no sobrecarregue la construcció oracional o que en dificulte la lectura.

L'ús dels genèrics estarà condicionat pel context, perquè la utilització d'una forma genèrica no sempre és una alternativa que funcione en tots els contextos d'ús. Així, en l'exemple següent,

El nombre **de professors** admesos.

per a poder usar el genèric hauríem de reformular l'enunciat, ja que en valencià és incompatible l'estructura "el nombre de" amb un substantiu genèric com ara *professorat* o *alumnat*:

El **professorat** admès.

Tampoc és possible duplicar tots els elements d'una oració per a mantenir-hi la concordança. Si, per exemple, en un text llarg com "El president del Consell convocarà els alumnes i les alumnes [...]" cal fer referència, mitjançant pronoms, a substantius duplicats unes quantes línies abans, s'han d'evitar expressions com la següent:

ÚS
No Recomanat

El president del Consell **els i les** convocarà.

L'alternativa consistirà a intentar reformular la frase:

ÚS
Recomanat

La **convocatòria** del president del Consell...

De vegades la duplicitat de les formes lingüístiques dóna lloc a enunciats totalment il·legibles, com els exemples que assenyallem amb asterisc, i en els quals convé usar el masculí com a gènere no marcat.

ÚS
Habitual

Increment del nombre de **doctors cubans** anualment **doctorats**.

* Increment del nombre de doctors i doctores cubans i cubanes anualment doctorats i doctorades.

ÚS
Habitual

Científics europeus es reuneixen en la Universitat d'Alacant per cercar solucions als problemes de columna vertebral emprant enginyeria de teixits.

* Científics i científiques europeus i europees es reuneixen en la Universitat d'Alacant per a cercar solucions als problemes de columna vertebral emprant enginyeria de teixits.

3. ALTERNATIVES I PROPOSTES PER A SER VISIBLES AL LLARG DEL DISCURS

En la redacció dels documents universitaris també podem introduir canvis que donen lloc a discursos complets lliures de sexisme i en els quals les dones apareguen anomenades com a agents, actives i participatives. És ací, precisament, en els textos elaborats, en els quals es relata, s'explica, s'argumenta o es mostra alguna cosa on resulta especialment important anomenar la presència i l'experiència femenina. Els recursos que hem vist es posen a prova en l'àmbit discursiu, en el qual, juntament amb les paraules plenes de significat, altres elements com ara articles o conjuncions entren en joc i també poden determinar la major o menor visibilització de les dones.

Els recursos que tot seguit presentem no suposen mai una càrrega per al discurs. El text continuarà sent fàcilment llegible i expressiu. Els recursos discursius per a visibilitzar no atempten, com s'ha volgut fer notar de vegades, contra la "naturalitat en l'expressió". Una altra cosa és que prenguem per natural el que s'ha convertit en la norma o l'ús corrent. Quan llegim en un text uns paràgrafs com els següents:

Ús
Habitual

La inscripció es durà a terme en el lloc i termini que **el director** d'estudis decidisca.

L'horari general d'atenció al préstec és de 9 h a 21.30 h. La durada del període de préstec i la limitació del nombre de documents estan condicionats per la categoria a la qual pertany l'usuari (**alumne, professor, PAS**, etc.) i està regulat pel Reglament del Servei de Préstec.

Sembla que acceptem com a "natural" que els estudis de la Universitat tinguin "un" i no "una" directora o que siguin els alumnes i els professors i no, com és lògic, les alumnes i les professores, les que utilitzen igualment el servei de préstec. Si en llegir això hem pensat que, en realitat, "se suposa" que l'element femení està inclòs en el masculí entès com a genèric, incorrem en el que García Meseguer denomina "el sexisme de l'oient", que és el que

es dóna quan l'oient no detecta l'ús sexista de la llengua. Afegir, en el primer cas, **el director o la directora** i, en el segon, com ocorre ja en molts textos i com hem vist anteriorment, **alumnat, professorat**, no solament visibilitza el gènere, sinó que “naturalitza” la presència de les dones en les activitats acadèmiques, que és en allò que, en definitiva, pot contribuir en gran mesura l'ús d'un discurs no sexista.

3.1. ALTERNATIVES RECOMANADES

A continuació proposem algunes alternatives que el valencià ens brinda per a elaborar textos en els quals les referències siguen igualitàries i inclusives:

a. Ús de determinants invariables

L'ús de determinants invariables com *cada* o *qualsevol* permet, en molts casos, evitar expressions construïdes amb *tot/tots*, *el/els* o *un/uns*, clarament marcades amb el gènere gramatical, com veiem en els casos següents, per als quals és possible un altre tipus de redacció més visibilitzadora i inclusiva:

Podran sol·licitar una beca **tots els alumnes**, siga quina siga la seua nacionalitat, que hagen sigut admesos per a realitzar algun dels estudis objecte d'aquesta convocatòria i que complisquen els requisits que hi apareixen establits.

Un titulat que en alguna convocatòria anterior, sent encara estudiant, haja gaudit d'una beca Leonardo da Vinci (quan el programa Leonardo da Vinci estava també destinat a pràctiques d'estudiants) no podrà tornar a optar a una altra com a titulat.

Ús
Habitual

Podrà sol·licitar una beca **qualsevol estudiant**, siga quina siga la seua nacionalitat, que haja sigut admès per a realitzar algun dels estudis objecte d'aquesta convocatòria i que complisca els requisits que hi apareixen establits.

Ús
Recomanat

Qualsevol persona titulada que en alguna convocatòria anterior, sent encara estudiant, haja gaudit d'una beca Leonardo da Vinci (quan el programa Leonardo da Vinci estava també destinat a pràctiques d'estudiants) no podrà tornar a optar a una altra com a titulada.

En altres ocasions, l'ús de *tots* es pot evitar amb un genèric, com ocorre en el text següent:

Ús Habitual

Establir un reconeixement docent per a **tots els professors** amb criteris clars i tenint en compte...

Ús Recomanat

Establir un reconeixement docent per al **professorat** amb criteris clars i tenint en compte...

b. L'ús de l'article i els pronoms amb flexió de gènere. Límits

Una altra possibilitat, davant substantius amb una forma única, és *evitar*, quan siga possible, l'ús de l'article o de *pronoms* amb flexió de gènere, com ara *el nostre* - *els nostres*, ja que així la naturalesa genèrica del nom queda molt més evidenciada. En l'exemple següent s'acumulen, a més, les referències en masculí amb un pretès valor generalitzador. Hi presentem una redacció alternativa:

Ús Habitual

Fomentar la figura **de l'estudiant tutor** i fer participar **els bons** estudiants en la docència de l'assignatura (per exemple, assignatura on **els docents** són estudiants de l'últim any tutoritzats per **un professor**).

Ús Recomanat

Fomentar la figura **d'"estudiant tutor/a"** i fer participar en la docència **a qui** haja obtingut bons resultats (per exemple, en una assignatura **la docència** pot ser impartida per estudiants de l'últim any sota la **tutorització d'un professor o professora**).

LÍMITS

Tanmateix, no sempre és possible eliminar l'article ni altres elements referencials, com el demostratiu. En valencià, aquests realitzen una funció anafòrica i de determinació molt concreta que no sempre pot –ni deu– ser eludida, com ocorre en el cas següent:

Els estudiants amb títols universitaris estrangers finalitzats no podran sol·licitar simultàniament homologació de títol i convalidació parcial. Si **aquests estudiants** n'obtenen convalidació parcial no podran sol·licitar posteriorment homologació de títol.

En l'exemple següent és possible eliminar el possessiu –en la resta del text es diu amb tota claredat que està dirigit a estudiants de la Universitat d'Alacant–, i accentuar la naturalesa no marcada del substantiu:

Els objectius essencials d'AITANA són millorar la qualificació **dels nostres estudiants i titulats recents**.

Ús
Habitual

Els objectius essencials d'AITANA són millorar la qualificació **d'estudiants i titulats recents**.

Ús
Recomanat

Una altra opció és reformular la segona part de l'oració per a evitar qualsevol tipus de concordança.

Els objectius essencials d'AITANA són millorar la qualificació d'estudiants i **persones amb titulació recent**.

És important insistir en el fet que el valencià exigeix la concordança gramatical de gènere –que no té a veure amb el sexe– i aquest fet no ha de limitar-nos en l'ús de determinades paraules. En l'exemple que veiem, com en molts altres casos, en eliminar el pronom possessiu *els nostres* hem eliminat la restricció referencial, de manera que la paraula comuna quant al gènere, *estudiant*, deixa completament oberta la possibilitat d'assenyalar dones i homes. El que no podem evitar és l'obligatorietat que marca la nostra llengua de concordar en plural en la forma masculina. En un fragment curt com l'anterior és possible una reformulació, però

potser en textos més llargs és inevitable i necessari utilitzar lèxic concordant. Recomanem en aquest cas usar la llengua amb naturalitat, però, quan siga possible i el discurs ho permeta, recordar que, mitjançant una duplicació, continuem referint-nos a dones i a homes.

c. L'ús de les formes verbals: la veu passiva, les perífrasis i l'ús dels infinitius. Límits

El maneig dels verbs també pot col·laborar a l'elaboració d'un discurs lliure de sexisme. En el llenguatge administratiu és especialment habitual l'ús de les formes de la veu passiva, en particular, de la passiva reflexa —*s'anomenarà, es podrà realitzar*, etc.—. En el nostre cas, aquesta forma resulta útil quan volem evitar anomenar el subjecte, és a dir, l'agent de l'acció, precisament perquè el substantiu corresponent té marca de gènere. A continuació mostrem dos casos. En el primer s'anomena l'agent, l'alumne, mentre que en el segon, s'evita anomenar-lo i s'evita amb això el genèric masculí.

Ús Habitual

Llista d'empreses en les quals l'alumne **podrà realitzar** les seues pràctiques.

La preinscripció es **podrà realitzar** a distància.

L'alternativa al primer enunciat, per tant, seria:

Ús Recomanat

Llista d'empreses en les quals **es podran realitzar** les pràctiques.

Les perífrasis que porten un verb en participi exigeixen sempre la concordança de gènere amb el subjecte. En els casos en què siga possible, és preferible substituir-les per unes altres que no necessiten aquesta concordança. L'avantatge que obtenim és doble, ja que ens evita recarregar el discurs amb massa duplicacions que el farien il·legible. És el cas dels exemples següents:

Ús Habitual

En els altres casos, el consentiment haurà de ser atorgat mitjançant escrit pel seu representant legal, que **estarà obligat** a posar en coneixement...

El diplomàt en treball social/assistent social **està obligat** a tractar a **tots els usuaris/clients** amb equanimitat, interès, dedicació i honestat professional, respectant les seues diferències individuals i grupals.

Ús
Recomanat

En els altres casos, el consentiment haurà de ser atorgat mitjançant escrit pel seu representant legal, que **haurà de** posar en coneixement...

El diplomat en treball social/assistent social **haurà de** tractar tots els usuaris/clients amb equanimitat, interès, dedicació i honestedat professional, respectant les seues diferències individuals i grupals.

En aquest últim text hi ha la possibilitat, a més, de fer-hi altres canvis, com ara l'expressió *tots els usuaris/clients* per una altra del tipus *qualsevol persona usuària/client*.

El diplomat en treball social/assistent social **haurà de** tractar **qualsevol persona usuària/client** amb equanimitat, interès, dedicació i honestedat professional, respectant les seues diferències individuals i grupals.

LÍMITS

Igualment, *el diplomat* hauria d'expressar-se a través d'un concepte més inclussiu. En aquest cas seria preferible duplicar l'article, ja que expressions com *la persona diplomada* o *qui posseïska la diplomatura* resultarien poc naturals en un text en el qual ja s'ha utilitzat aquest recurs:

Les i els diplomats en treball social/assistent social **hauran de** tractar **qualsevol persona usuària/client** amb equanimitat, interès, dedicació i honestedat professional, respectant les seues diferències individuals i grupals.

Les formes d'infinitiu dels verbs també poden servir per a substituir adjectius amb marca de gènere, com ocorre en els casos següents:

Declaració conjunta dels membres del grup, on se'n faça constar la composició, el compromís de dur a terme el projecte presentat i qui n'actua com a **coordinador**.

Ús
Habitual

Decideix qui serà **el guanyador** del primer Concurs de Curts.

Ús
Recomanat

Declaració conjunta dels membres del grup, on se'n faça constar la composició, el compromís de dur a terme el projecte presentat i **qui el coordinarà**.

Decideix qui **guanyarà** el primer Concurs de Curts.

Naturalment, sempre tenim l'opció de duplicar:

Declaració conjunta dels membres del grup, on se'n faça constar la composició, el compromís de dur a terme el projecte presentat i qui n'actua com a **coordinador o coordinadora**.

Decideix qui serà **la guanyadora o el guanyador** del primer Concurs de Curts.

3.2. ALGUNES ORIENTACIONS SEGONS EL TIPUS DE DOCUMENT

Com acabem d'observar, de vegades, davant la disjuntiva d'elaborar un text, se'ns presenten diverses possibilitats de redacció. Haurem de triar aquella que siga més coherent amb el tipus de document que manegem –formulari administratiu o text redactat–; però també caldrà tenir en compte la llegibilitat del text, és a dir, que resulte comunicatiu i natural:

Així, en el cas següent són diversos els recursos que ens ofereix la llengua per a elaborar un discurs inclusiu:

Ús
Habitual

Els candidats han de ser **ciutadans** de la Unió Europea (o tenir-hi permís de residència permanent) i amb coneixements suficients de l'idioma de treball per a dur a terme amb garanties l'estada.

1. Substituir la paraula que té marca de gènere per una altra comuna quant al gènere i reduplicar l'article si es considera necessari. En cas de no reduplicar l'article, es pot duplicar l'adjectiu amb la finalitat de deixar clara la doble dimensió genèrica del sol·licitant:

Els i les sol·licitants han de ser ciutadans de la Unió Europea (o tenir-hi permís de residència permanent) i amb coneixements suficients de l'idioma de treball per a dur a terme amb garanties l'estada.

Ús
Recomanat

Els sol·licitants han de ser **ciudadanes o ciudadanos** de la Unió Europea (o tenir-hi permís de residència permanent) i amb coneixements suficients de l'idioma de treball per a dur a terme amb garanties l'estada.

2. Substituir l'article per un pronom i, si es considera necessari, reduplicar l'adjectiu:

Els qui ho sol·liciten han de ser **ciudadans o ciudadanes** de la Unió Europea (o tenir-hi permís de residència permanent) i amb coneixements suficients de l'idioma de treball per a dur a terme amb garanties l'estada.

3. Utilitzar una forma passiva per a evitar anomenar l'agent. En aquest cas tenim la possibilitat també d'indicar la doble naturalesa genèrica del substantiu.

Per a optar a la beca es requereix ser **ciudadana o ciudadà** de la Unió Europea (o tenir-hi permís de residència permanent) i tenir coneixements suficients de l'idioma de treball per a dur a terme amb garanties l'estada.

No sempre, com veiem, és possible anomenar o fer visible la presència de les dones a través d'índexs lingüístics concrets. El llenguatge té límits i, encara que és perfectament lícit utilitzar tots els recursos que aquest proporciona per a treballar la inclusió i la igualtat, no hem d'oblidar que el principal objectiu de qualsevol llengua és establir comunicació, fer possible la interacció, i si això no ocorre, ni dones ni homes n'eixirem beneficiats.

Encara que és impossible donar compte de tots els tipus de textos que s'elaboren en la universitat, no volèm deixar de focalitzar l'atenció sobre alguns aspectes concrets dels discursos administratiu i acadèmic en relació amb l'ús d'una expressió igualitària i visibilitzadora.

a. Els documents institucionals i administratius. Límits

Potser un dels àmbits on més s'ha treballat l'ús no sexista de la llengua ha sigut en el llenguatge de l'administració. De fet, ja el *Manual de estilo del Language Administrativo* publicat pel Ministeri d'Administracions Públiques el 1990 dedica un capítol a l'ús no sexista del llenguatge. Des de llavors, les administracions estatals, autonòmiques i locals han elaborat nombroses guies i manuals que ofereixen solucions pràctiques per a la redacció de textos administratius no sexistes. D'altra banda, la informatització de molts documents ha donat lloc al fet que s'haja unificat l'estil de formularis i altres documents, procés en el qual els hàbits igualitaris en l'ús del llenguatge han guanyat terreny i s'han consolidat.

Afortunadament, això també ha ocorregut així en la nostra Universitat, on és habitual trobar, en els encapçalaments o sol·licituds de dades, fórmules neutres que no valoren el gènere com les següents:

Cognoms i nom
Sr./Sra.
Domicili
Població
Data de naixement
Titulació/Llicenciatura en

Igualment, en la signatura també apareix freqüentment indicada la possibilitat del masculí o el femení:

EL DEGÀ/LA DEGANA
DR./ DRA. CENTRE
EL/LA DIRECTOR/A

No obstant això, persisteixen algunes expressions en les quals s'utilitza el masculí com a neutre. És el cas de les següents:

Dades del sol·licitant
L'alumne ha conegut l'existència dels cursos:
Informació per a l'alumne
Signatura professor
Nom professor

En aquests casos creiem que es pot recórrer a l'ús de noms abstractes o qualsevol altre recurs de què hem parlat; però en moltes ocasions, la solució més senzilla és l'ús de les barres. Tal com hem assenyalat en un altre lloc d'aquesta guia, les barres són poc adequades per a la redacció de documents, però estan especialment indicades en les fórmules breus, ja que permeten, amb molt poc més d'espai, esmentar els dos sexes. El resultat en aquests casos seria:

Dades del/de la sol·licitant
L'alumna/e ha conegut l'existència dels cursos:
Informació per a l'alumnat
Signatura professor/a
Nom professor/a

LÍMITS:

El problema sorgeix quan ens enfrontem a documents més llargs en els quals resulta poc recomanable la constant duplicació del gènere dels noms. En els exemples que posem a continuació encara és possible mantenir la doble referencialitat amb alguns ajustos:

ÚS Habitual

El sotsignat, Sr.

*sol·licita ser **admès** a la convocatòria de la Universitat d'Alacant, per a la BECA DE **COL·LABORADOR**, i declara que són certes totes i cadascuna de les dades consignades tant en aquesta instància com en la documentació acreditativa.*

Alacant, de de 2011.

REQUISITS: Ser **alumne** de la Universitat d'Alacant i estar **matriculat** en estudis de 1r cicle, de 1r i 2n cicle i de 2n cicle.

USOS Alternatius

El sotsignat / La sotsignada, Sr./Sra.

*sol·licita la seua **admissió** en la convocatòria de la Universitat d'Alacant, per a la BECA DE **COL·LABORADOR/A**, i declara que són certes totes i cadascuna de les dades consignades tant en aquesta instància com en la documentació acreditativa.*

Alacant, de de 2011.

REQUISITS: Ser **alumne/a** de la Universitat d'Alacant i estar **matriculat/ada** en estudis de 1r cicle, de 1r i 2n cicle i de 2n cicle.

En el següent, tanmateix, la necessitat de mantenir la concordança i la referencialitat amb **egressats** fan molt difícil la duplicació. El fet que **egressats** no porte article pot considerar-se una forma de "neutralització" del gènere.

El document de l'Observatori inclou una anàlisi de guanys mitjans mensuals d'**egressats universitaris**, que revela que **els universitaris** perceben guanys salarials sensiblement superiors en comparació amb la mitjana general.

En aquest altre text podríem usar el genèric *alumnat* però la segona referència continuaria sent en masculí

OBJECTE: Donar suport informatiu i assistencial **als alumnes** dels diferents centres, especialment **als** de nou ingrés, en el procés de matrícula.

Ús
Habitual

OBJECTE: Donar suport informatiu i assistencial **a l'alumnat** dels diferents centres, especialment **al** de nou ingrés, en el procés de matrícula.

Ús
Recomanat

b. Els documents d'investigació

Potser un dels camps on encara queda molt per fer en relació amb l'ús no sexista de la llengua és el de la investigació. La ciència i el coneixement han estat secularment en mans masculines, de manera que, com dèiem en la introducció, malgrat que cada vegada hi ha més dones ocupant llocs de responsabilitat en la investigació, els hàbits expressius encara mantenen el pes de les velles estructures.

Ja hem vist en diversos exemples que en moltes convocatòries es fa referència a un "investigador", "director", "coordinador" o "responsable" de projectes o grups d'investigació, com en l'exemple següent, en el qual fa l'efecte, tal com està redactat el text, que es tracta que tant els membres com el coordinador han de ser homes:

Declaració conjunta **dels membres** del grup, on se'n faça constar la composició, el compromís de dur a terme el projecte presentat i qui n'actua com a **coordinador**.

Ús
Habitual

Una alternativa seria duplicar l'article; quant al segon terme, les possibilitats són duplicar o reformular l'última oració. El text resultant, en la nostra opinió, manté els seus objectius funcionals i expressius, i, a més, és inclusiu:

Ús Recomanat

Declaració conjunta **dels i les membres** del grup, on se'n faça constar la composició, el compromís de dur a terme el projecte presentat i qui n'actua com a **coordinadora o coordinador** / qui fa les tasques de **coordinació**.

Altres exemples similars són els següents, per als quals les solucions que ofereix la llengua són, com ja hem vist, molt senzilles:

Ús Habitual

Per a sol·licitar un certificat de participació en projectes de R+D+I cal enviar un correu electrònic a l'adreça de la Unitat de Convocatòries Públiques (convopu@ua.es) amb les dades següents: nom i cognoms de **l'investigador**, DNI, departament/institut, telèfon/correu electrònic de contacte.

L'alumne ha de lliurar la Memòria del Pràcticum al **seu professor tutor** en la data fixada.

Ús Recomanat

Per a sol·licitar un certificat de participació en projectes de R+D+I cal enviar un correu electrònic a l'adreça de la Unitat de Convocatòries Públiques (convopu@ua.es) amb les dades següents: nom i cognoms de **l'investigador/a**, DNI, departament/institut, telèfon/correu electrònic de contacte.

Cada estudiant ha de lliurar la Memòria del Pràcticum a **la seua tutora o tutor** en la data fixada.

Un altre lloc on hi ha encara discursos sexistes és en les publicacions. Una revisió de les normes de publicació de les revistes científiques de la Universitat ens ha revelat una gran desatenció als usos visibilitzadors de la llengua, ja que en pràcticament cap d'aquestes es fa esment a la possibilitat que hi haja "autores".

Ús Habitual

Institució en la qual treballa **l'autor**.

Correu electrònic **de l'autor**.

Nom de **l'autor o dels autors** del treball amb la inicial o inicials del nom propi i un o dos cognoms complets.

En paràgraf a part s'han d'afegir les adreces completes de **cadascun dels autors**.

Enviament d'originals. **Els autors** hauran de remetre a la redacció de la revista (vid. infra) dues còpies impreses en paper dels seus originals.

Un discurs no sexista hauria de tenir en compte l'alternança de gènere –i d'ordre– o qualsevol altre recurs que no ocultara la presència de les investigadores:

Institució en la qual treballa **l'autor o autora**.

Correu electrònic **de l'autor o autora**.

Nom **de cada autora o autor** del treball amb la inicial o inicials del nom propi i un o dos cognoms complets.

En paràgraf a part s'han d'afegir les adreces completes de **cada autor o autora**.

Enviament d'originals. **Cada autora o autor** haurà de remetre a la redacció de la revista (vid. infra) dues còpies impreses en paper dels seus originals.

En relació amb les publicacions, un altre recurs per a fer evident l'existència de dones investigadores és incloure el nom complet de l'autor o autora en les cites bibliogràfiques. D'aquesta manera senzilla es possibilita la visibilització de les investigadores. Encara que és una pràctica cada vegada més estesa, encara hi ha moltes normes de publicació que prefereixen només les inicials dels noms.

4. ALTERNATIVES I PROPOSTES PER A NO CAURE EN ESTEREOTIPS

Per a aconseguir un ús igualitari del llenguatge, hem de tractar per igual els dos sexes i evitar certs usos expressius estereotipats que mantenen la desigualtat.

És cert que en el context universitari és molt poc freqüent la presència d'aquests usos –de fet, cap dels exemples d'aquest apartat procedeix de la Universitat d'Alacant–; no obstant això, no hem volgut deixar de consignar-los ací, precisament per a evitar que hi puguem aparèixer.

De vegades emprem **paraules** que canvien de significat segons s'apliquen a homes o a dones. Així, hi ha parells de paraules que adquireixen significats diferents segons el sexe al qual es refereixen, generalment amb un valor negatiu quan es refereixen a les dones.

Home públic 'persona influent i amb presència en la vida social' /
dona pública 'prostituta'.

Hi ha altres parells en els quals la forma femenina no adquireix un sentit negatiu sinó que indica categoria professional més baixa:

secretari 'alt càrrec' / *secretària* 'tasques administratives'
governant 'que governa un país' / *governanta* 'que governa una casa
o institució'.

Altres vegades el tractament desigual està generat per l'estructura **sintàctica**, de manera que s'empra un masculí en sentit genèric que sembla referir-se als dos sexes, però més endavant s'especifica el femení, la qual cosa minimitza i subordina les dones.

Al vi d'honor estan convidats **els professors**, que podran venir-hi
acompanyats de les seues **dones**.

Al vi d'honor està convidat el **professorat**, que podrà acudir-hi amb la seua **parella**.

Ús
Recomanat

Un altre tractament asimètric es produeix en l'ús de noms i cognoms i altres tractaments. Per a aconseguir un tractament simètric entre dones i homes, es recomana usar nom i cognom i no donar diferent tractament per a cada sexe.

El Senyor Degà de la Facultat de Filosofia i Lletres i la vicedegana d'Ordenació Acadèmica.

El Senyor Degà de la Facultat de Filosofia i Lletres i la Senyora Vicedegana d'Ordenació Acadèmica.

Ús
Recomanat

Han d'evitar-se usos asimètrics que mostren l'estat civil de la dona com ara *senyoreta* 'dona soltera' o *senyora de, viuda de*, ja que no s'utilitzen en el cas dels homes.

En els documents oberts és habitual que les formes de tractament i cortesia apareguen únicament en masculí. A l'inici de cartes, si no sabem a qui ens dirigim, hem de desdoblar la fórmula de tractament: *Sr./Sra.; Benvolguts Srs. / Benvolgudes Sres.*

Una altra forma d'ocultar la identitat social o professional de la dona, destacant-ne la condició sexuada, es dóna quan s'empren aposicions redundants que tenen com a nucli el substantiu *dona* o *xica*.

El grup d'investigació estava format per dos doctors i una xica llicenciada en Traducció.

El grup d'investigació estava format per dos doctors i una traductora.

Ús
Recomanat

5. APÈNDIX. CÀRRECS I PROFESSIONS EN LA UNIVERSITAT

 MASCULÍ	 FEMENÍ
Advocat	Advocada
Acadèmic	Acadèmica
Adjunt	Adjunta
Acreditat	Acreditada
Administrador	Administradora
Administratiu	Administrativa
Alumne	Alumna
Analista	Analista
Aparellador	Aparelladora
Arxiver	Arxivera
Arqueòleg	Arqueòloga
Arquitecte	Arquitecta
Assessor	Assessora
Associat	Associada
Autor	Autora
Auxiliar	Auxiliar
Ajudant	Ajudant
Ajudant tècnic	Ajudant tècnica
Becari	Becària
Bibliotecari	Bibliotecària
Biòleg	Biòloga
Cap	Cap
Catedràtic	Catedràtica
Científic	Científica
Codirector	Codirectora
Conserge	Conserge
Coordinador	Coordinadora
Degà	Degana
Defensor	Defensora
Delegat	Delegada
Delineant	Delineant
Demògraf	Demògrafa

 MASCULÍ	 FEMENÍ
Dietista	Dietista
Diplomat	Diplomada
Director	Directora
Doctor	Doctora
Documentalista	Documentalista
Economista	Economista
Editor	Editora
Egressat	Egressada
Infermer	Infermera
Especialista	Especialista
Examinador	Examinadora
Facultatiu	Facultativa
Físic	Física
Funcionari	Funcionària
Geògraf	Geògrafa
Gerent	Gerent
Gestor	Gestora
Graduat	Graduada
Graduat social	Graduada social
Habilitat	Habilitada
Historiador	Historiadora
Informàtic	Informàtica
Enginyer	Enginyera
Enginyer multimèdia	Enginyera multimèdia
Enginyer tècnic	Enginyera tècnica
Interí	Interina
Intèrpret	Intèrpret
Investigador	Investigadora
Llicenciat	Llicenciada
Lingüista	Lingüista
Mestre	Mestra
Matemàtic	Matemàtica
Metge	Metgessa
Museòleg	Museòloga
Nutricionista	Nutricionista
Òptic	Òptica

 MASCULÍ	 FEMENÍ
Optometrista	Optometrista
Perit	Perita
President	Presidenta
Professor	Professora
Programador	Programadora
Publicista	Publicista
Químic	Química
Rector	Rectora
Relacions públiques	Relacions públiques
Secretari	Secretària
Sociòleg	Sociòloga
Tècnic	Tècnica
Titulat	Titulada
Treballador social	Treballadora social
Traductor	Traductora
Tutor	Tutora
Vicedegà	Vicedegana
Vicerector	Vicerectora
Vigilant	Vigilant
Zelador	Zeladora

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Alario, Carmen (et al.) (2008): *Nombra. En femenino y en masculino*, Madrid, Instituto de la Mujer.
- Ayala Castro, M. Concepción; Guerrero Salazar, Susana; Medina Guerrero, Antonia (2004): *Guía para el uso igualitario del lenguaje administrativo*, Cadis, Diputación de Cádiz.
- Calero Vaquera, Mª Luisa, Lliteras Poncel, Margarita i Sastre Ruano, Mª Ángeles (2003): *Guía de estilo 1: Lengua y discurso sexista*, Valladolid, Junta de Castilla y León.
- Del Olmo Campillo, Gemma i Ana Méndez Miras (2003): *Nombra. En dos palabras*, Madrid, Instituto de la Mujer.

- Fernández de la Torriente Madueño, M. Dolores; Medina Guerrero, Antonia i Taillefer de Haya, Lidia (eds.) (1999): *El sexismo en el lenguaje*, tomo I, Màlaga, Servicio de Publicaciones de la Diputación de Málaga.
- García Meseguer, Álvaro (1999). «El español, una lengua no sexista», en Fernández de la Torriente Madueño, M. Dolores, i altres, *El sexismo en el lenguaje*, tomo I, p. 51-76.
- Goddard, Ángela i Lindsey M. Patterson (2005): *Lenguaje y género*, Castella-la Manxa, Universitat.
- *Guía para el uso no sexista de la lengua castellana y de imágenes en la Universidad del País Vasco-Euskal Herriko Unibertsitatea* (UPV/EHU).
- *Guia per a l'ús no sexista del llenguatge a la Universitat de Barcelona*, Barcelona, Servei de Llengües de la UAB.
- Lledó, Eulalia (1992): *El sexismo y el androcentrismo en la lengua: análisis y propuestas de cambio*, Barcelona, UAB.
- Lomas, Carlos (ed.) (1999): *¿Iguales o diferentes? Género, diferencia sexual, lenguaje y educación*, Barcelona, Paidós.
- Morales, Óscar i Carolina González Peña (2007): «Consideraciones discursivas sobre el género en el discurso académico e institucional: ¿dónde está ella?», *EDUCENE Artículos arbitrados*, 38, p. 443-453.
- Vígara Tauste, Ana M^a (dir.) (2009): *De igualdad y diferencias: diez estudios de género*, Madrid, Huerga y Fierro editores.
- West, Candance; Lazar, Michelle i Kramarae, Chris (2000): "El género en el discurso", en Van Dijk, Teun (comp.): *El discurso como interacción social*, Barcelona, Gedisa, p. 179-212.

7. MARC NORMATIU DE REFERÈNCIA

NACIONS UNIDES

- **Resolució 14.I aprovada per la Conferència General de la UNESCO en la seua 2a reunió, apartat I, paràgraf 2, 1987.** Insta a “adoptar, en la redacció de tots els documents de treball de l'Organització, una política encaminada a evitar, en la mesura que siga possible, l'ús de termes que es refereixen explícitament o implícitament a un sol sexe, llevat del cas que es tracte de mesures positives en favor de la dona”.
- **Resolució 109, aprovada per la Conferència General de la UNESCO en la seua 25a reunió, 1989.** Convida el director general, en el paràgraf 3 de la part dispositiva, a: “b) continuar elaborant directives sobre l'ús d'un vocabulari que es referisca explícitament a la dona, i promoure la seua utilització en els estats membres; i c) vetlar pel respecte d'aquestes directives en totes les comunicacions, publicacions i documents de l'Organització”.

UNIÓ EUROPEA

- **Recomanació del Comitè de Ministres del Consell d'Europa (21 febrer 1990).** Basant-se en la “Declaració sobre la igualtat de dones i homes” que va aprovar el 16 de novembre de 1988, el Comitè de Ministres del Consell d'Europa recomana als governs dels estats membres: “Que fomenten l'ús d'un llenguatge que reflectisca el principi d'igualtat entre home i dona, i, amb aquest objecte, que adopten qualsevol mesura que consideren útil amb aquesta finalitat:
 1. Promoure la utilització, en la mesura que siga possible, d'un llenguatge no sexista que tinga en compte la presència, la situació i el paper de la dona en la societat, tal com ocorre amb l'home en la pràctica lingüística actual,
 2. Fer que la terminologia emprada en els textos jurídics, l'administració pública i l'educació estiga en harmonia amb el principi d'igualtat de sexes;
 3. Fomentar la utilització d'un llenguatge lliure de sexisme en els mitjans de comunicació.”

NORMATIVA ESTATAL

- Ordre de 22 de març de 1995, del Ministeri d'Educació i Ciència, per la qual s'adequa la denominació dels títols acadèmics oficials a la condició masculina o femenina de qui els obtinguen.
- Article 14 de la **Llei Orgànica 3/2007 per a la igualtat efectiva de dones i homes** referit a les polítiques públiques d'igualtat. Estableix com a criteri general d'actuació dels poders públics *"la implantació d'un llenguatge no sexista en l'àmbit administratiu i el seu foment en la totalitat de les relacions socials, culturals i artístiques"*.

NORMATIVA AUTONÒMICA

- **Llei 9/2003 de 2 d'abril, de la Generalitat, per a la igualtat entre dones i homes.** Article 48. El llenguatge no sexista en els escrits administratius: *"Les administracions públiques valencianes posaran en marxa els mitjans necessaris perquè tota norma o escrit administratiu respecten en la seua redacció les normes relatives a la utilització d'un llenguatge no sexista."*

Disseny i Maquetació: Gabinet d'Imatge i Comunicació Gràfica de la Universitat d'Alacant © Febrer 2011

GUIA PER A UN
DISCURS
IGUALITARI
EN LA UNIVERSITAT D'ALACANT

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

Vicerektorat de Relacions Institucionals
Vicerrectorado de Relaciones Institucionales

UNITAT D'IGUALTAT
UNIVERSITAT D'ALACANT

Centro de Estudios
sobre la Mujer
Centre d'Estudis
sobre la Dona